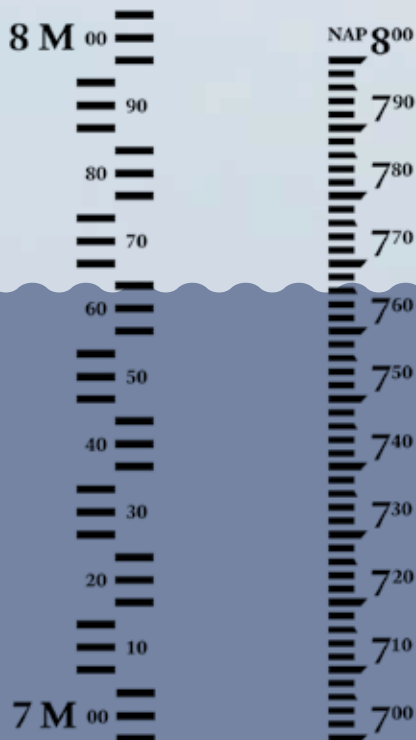

PEILSCHAAL EN STAALKAART

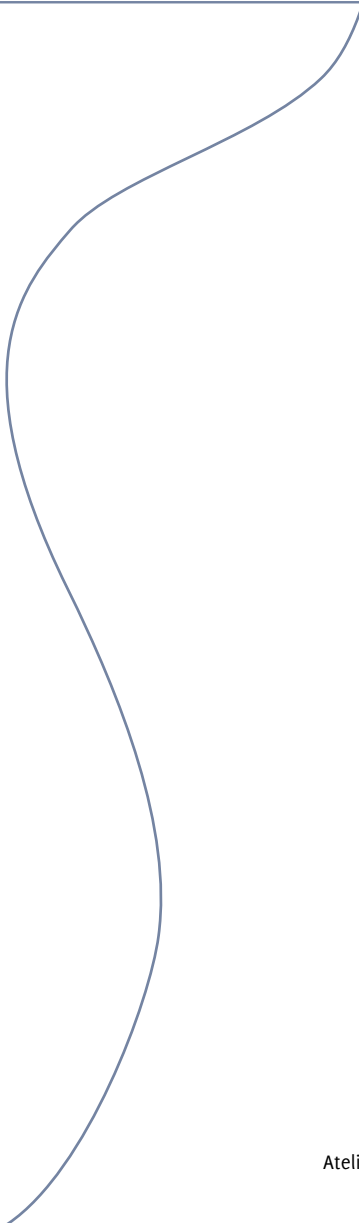
over de inrichting van het Vechtpark

PEILSCHAAL EN STAALKAART

over de inrichting van het Vechtpark

INHOUD

5	Inleiding
9	Het landschap opnieuw bekeken
22	De Overijsselse Vecht
29	Het Vechtpark
37	Staalkaarten voor het Vechtpark
55	Nawoord
56	Colofon

De Vecht bij Hardenberg Kellerlaan

Joodse begraafplaats aan 't Holt (Jodenbergje), aan de oever van de Vecht bij Hardenberg

INLEIDING

Nederland bestaat voor een belangrijk deel uit rivierlandschappen. Landschappen ontwikkelen zich door de tijd heen. En met het landschap verandert ook onze visie daarop. In de afgelopen eeuw was de omgang met de rivieren vooral een kwestie van maximaal bedwingen, het binnen de dijken houden. In Nederland is daarmee een zeer hoge graad van efficiëntie en veiligheid bereikt. De keerzijde daarvan is de wissel die werd getrokken op het 'natuurlijk' landschap. Specifieke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten werd ondergeschikt geacht aan die efficiëntie. En zo verdwenen veel karakteristieke, streekgebonden en culturele elementen en bijzondere biotopen voor plant en dier.

Binnen de veranderende visie op de Nederlandse waterhuishouding wordt de laatste jaren meer aandacht besteed aan zowel de praktische als de landschappelijke voordelen van 'ruimte voor de rivieren'. En binnen dat kader was de herinrichting van het Vechtdal voor de gemeente Hardenberg aanleiding voor een kwaliteitsverbetering op alle niveaus. In samenwerking met landschapsarchitecten, ontwerpers en kunstenaars zijn analyses gemaakt. Daaruit zijn voorstellen en ontwerpen voortgekomen waarin de bijzondere geschiedenis en bestaande kwaliteiten van het Vechtdal integraal onderdeel uitmaken van het Vechtpark.

Atelier Veldwerk hoopt met de publicatie van deze toelichting op haar eerder gemaakte "Staalkaarten voor het Vechtpark" een bijdrage te leveren aan het inzichtelijk maken van hoe die opmerkelijke kwaliteiten de grondslag vormen en verder ingezet worden bij de ontwikkeling van het Vechtpark op korte en lange termijn.

Vechtdal

Aangrenzende weilanden

HET LANDSCHAP OPNIEUW BEKEKEN

Wie het Vechtdal volgt van Dalfsen over Ommen en Hardenberg tot aan de Duitse grens, zal getroffen worden door de bijzondere kwaliteiten. Het karakteristieke landschap aan weerszijden van de oevers van de Vecht is voor Nederlandse begrippen relatief ongerept, stil en bosrijk en men vindt er een ongemeen uitgebreid en fijnmazig netwerk van uitstekend onderhouden fiets- en wandelpaden.

Waar de rivier door het landschap stroomt is de beleving ervan geheel anders dan waar zij door stedelijke gebieden snijdt. Tussen de bebouwde gebieden in is het Vechtdal van een zeldzame landschappelijke schoonheid en authenticiteit. Gaande door een min of meer natuurlijk landschap of agrarisch gebied is de rivier zelf meestal niet toegankelijk en biedt met name daar haar waarde aan in de vorm van zicht of vergezicht, soms van een indrukwekkende 'natuurlijkheid'. De landbouwwarealen in het gebied zijn kleinschalig en landschappelijk goed geïntegreerd. Beter gezegd, landbouw en landschap vallen grotendeels samen, zoals dat door de eeuwen heen het geval was. Door de ruilverkaveling en de daarmee ingezette schaalvergroting vinden we in andere delen van Nederland veel hardere overgangen tussen agrarisch gebied en het natuurlandschap.

De Vecht is de kleinste van de 'grote' Nederlandse rivieren en daarmee ervaren we het landschap als zodanig ook als kleinschalig, met beperkte vergezichten en vaak wisselende perspectieven. Daarbij vinden we er een groot aantal waterbouwkundige werken waaronder sluizen, stuwen en vistrappen. De Vecht rijgt die elementen aaneen tot een 'parelsnoer'.

Juist die waterbouwkundige werken bieden doorgaans de mogelijkheid om dicht bij de rivier te komen, vaak daadwerkelijk tot aan het water. De stuwen en sluizen zijn zo tot recreatieve knooppunten geworden.

OMGEVING

Schutsluis Vilsteren

Er heerst een heel andere dynamiek dan in de overige tracées; er wordt gevaren, gevist, gezwommen en kano's worden overgezet. Wandelaars en fietsers gebruiken deze knopen als stopplaats. De stuw of sluis is tenslotte vaak ook een 'brug', de plek waar men de rivier oversteekt en er tevens zicht op krijgt. Hoewel nooit als zodanig bedoeld (want als puur functionele objecten gebouwd) geven met name deze elementen de gelegenheid tot 'waterpret'.

Schutsluis Vilsteren

Rurale architectuur

Akkers en weilanden

Rurale architectuur

Bomensingel, eiken, greppel

Stuw bij De Haandrik

Sluis bij De Haandrik

Ijzeroer (afzettingsgesteente) geeft het water van de Overijsselse Vecht zijn kenmerkende okerkleur

Grastalud, reliëf

Vistrap bij De Haandrik

Vistrap bij Duffelen-Marienberg

Vistrap bij De Haandrik

Vistrap bij Duffelen-Marienberg

RECREATIE

Visstek

RECREATIE

Aanlegplaats

Voor de stuw van Vilsteren

Rondvaart

OVER DE OVERIJSSELSE VECHT

EEN KORTE GESCHIEDENIS

De Vecht ontspringt uit verschillende bronnen in Münsterland (Duitsland) en mondt uit in het Zwarte Water bij Zwolle. Totaal is de rivier 167 kilometer lang, waarvan ongeveer 60 kilometer door Nederland stroomt. Het peil van de regenrivier kent tamelijk grote extremen. In de winter verplaatst de rivier enorme hoeveelheden water, maar zomers kan ze vrijwel droog staan. Het stroomdal van de Vecht heeft een breed winterbed met een relatief vlak verloop. De oude natuurlijke rivier verlegde in dit bed regelmatig haar loop, stroomde meanderend door het landschap. Deze bochtigheid en het onregelmatige debiet *) maakte dat de nog ongestuwde rivier niet altijd bevaarbaar was. De scheepvaart lag soms weken achtereen stil. Schippers wierpen in de zomermaanden dammetjes op om zo telkens weer een stukje verder te kunnen varen.

Tot in de tweede helft van de 19e eeuw vormde de Vecht, naast de Hessenweg (een landweg) een belangrijke transportverbinding tussen Duitsland en Nederland. Halverwege de 19e eeuw – de industriële revolutie was overal ingezet – werd de Overijsselse Kanalisatie Maatschappij opgericht en begon men met het graven van de kanalen. Nadat deze in gebruik werden genomen (vanaf 1860) verloor de Vecht, mede door de komst van de spoorweg (1905) en de aanleg van provinciale wegen, zijn betekenis als vaarweg voor de beroepsvaart. Na de aanleg van het Kanaal Almelo-Haandrik en een nieuwe haven aan de andere zijde van Hardenberg werd bovendien de oude Vechtarm in Hardenberg gedempt. De nieuwe Vecht lag op grotere afstand van het centrum, werd rechtgetrokken en kwam midden in het winterbed te liggen. Ook de twee kleine waterlopen, de Molengoot en de Radewijkerbeek, werden enkele keren verlegd. Daarmee keerde de stad de rivier als het ware de rug toe.

Verdere kanalisatie en bedijking van het grootste deel van de Vecht werden spoedig daarna door het Rijk ter hand genomen. Al voor 1920 waren 69 bochten afgesneden. De lengte van de rivier nam daarmee met bijna de helft af en het water daalde naar een lager peil doordat het sneller werd afgevoerd. Daarop werd besloten zeven stuwen in de rivier te bouwen: De Haandrik, Ane (inmiddels afgebroken), Hardenberg, Mariëenberg, Junne, Vilsteren en Vechterweerd. Alle stuwen werden uitgevoerd met vistrappen, van groot belang voor de visstand. Want al sinds mensenheugenis trekt er vis van het IJsselmeer de Vecht op. Ook bij recente tellingen wordt een dertigtal vissoorten geteld die aan deze trek mee doen. De Barbeel en Winde behoren tot de trekvissen die naast de zeldzame roofblei menig sportvisser naar de Overijsselse Vecht lokken.

De stuwen van Junne, Mariëenberg en Hardenberg waren niet passeerbaar voor schepen. Als vaarwater werd de Vecht vanaf de aanleg daarvan nog slechts gebruikt voor de pleziervaart. Via de twee schutsluizen bij Vechterweerd en Vilsteren kunnen boten met een diepgang van maximaal 1 meter tot aan Ommen varen. Met de recente bouw van nieuwe sluizen bij de stuwen van onder meer Hardenberg, wordt de Vecht ook weer bovenstrooms bevaarbaar, vanaf Ommen tot in Duitsland voor boten met een diepgang van maximaal 50 cm. De sluizen en stuwen vormen nog altijd heel sterke beeldbepalende elementen in het landschap. Daarnaast hebben we gezien dat deze waterbouwkundige werken – immers de plek om bij het water te komen – zich in de laatste decennia ontwikkeld hebben tot vanzelfsprekende recreatieve knooppunten.

*) Het debiet varieert van 2 m³/sec in een droge periode tot 550 m³/sec bij maatgevend hoogwater. Dit is de berekende afvoer bij een situatie die eens in de 1250 jaar voorkomt.

ANDERE INZICHTEN: VEILIGER, NATUURLIJKE, AANTREKKELIJKE

Met het verlies van haar economische betekenis verloor de Vecht feitelijk alle aandacht. Ecologisch en landschappelijk gezien raakte de rivier in het slop. Door de vervuiling bleven de recreatieve functies zeer beperkt. En we stelden al vast dat Hardenberg zich ook stedenbouwkundig van de rivier afkeerde.

De met de klimaatwisseling verband houdende extreme waterstanden en de voorziene stijging van de waterpeilen deden in de jaren negentig het bewustzijn groeien dat het waterbeheer anders moest. Met het indijken en kanaliseren leek een grens te zijn bereikt. Om stedelijke gebieden de komende decennia te vrijwaren voor overstromingen was een radicaal andere omgang met de rivieren noodzakelijk. Aangestuurd door het Rijk werd een omvangrijk programma in werking gesteld om met name de waterberging van de Nederlandse rivieren te vergroten. Op het hoogste schaalniveau is dat het mogelijk maken de rivieren gecontroleerd buiten de oevers te laten treden. En op het niveau van de uiterwaarden kunnen met het herstel van bochten en kommen en het aanplanten van oobossen substantiële resultaten behaald worden; de capaciteit van de rivier neemt toe, de stroomsnelheid neemt af. Veiligheid en landschapsontwikkeling dit maal niet tegenover gesteld, maar elkaar bevruchtend, vanuit een geïntegreerde noodzaak. Specifiek voor het Vechtdal is daarop het programma Ruimte voor de Vecht gestart, een samenwerkingsverband tussen Provincie Overijssel, de Vechtdalgemeenten, de Waterschappen, Staatsbosbeheer, het Regionaal Bureau voor Toerisme en het Overijssels particulier Grondbezit. Doel was en is de Vecht veiliger en aantrekkelijker te maken.

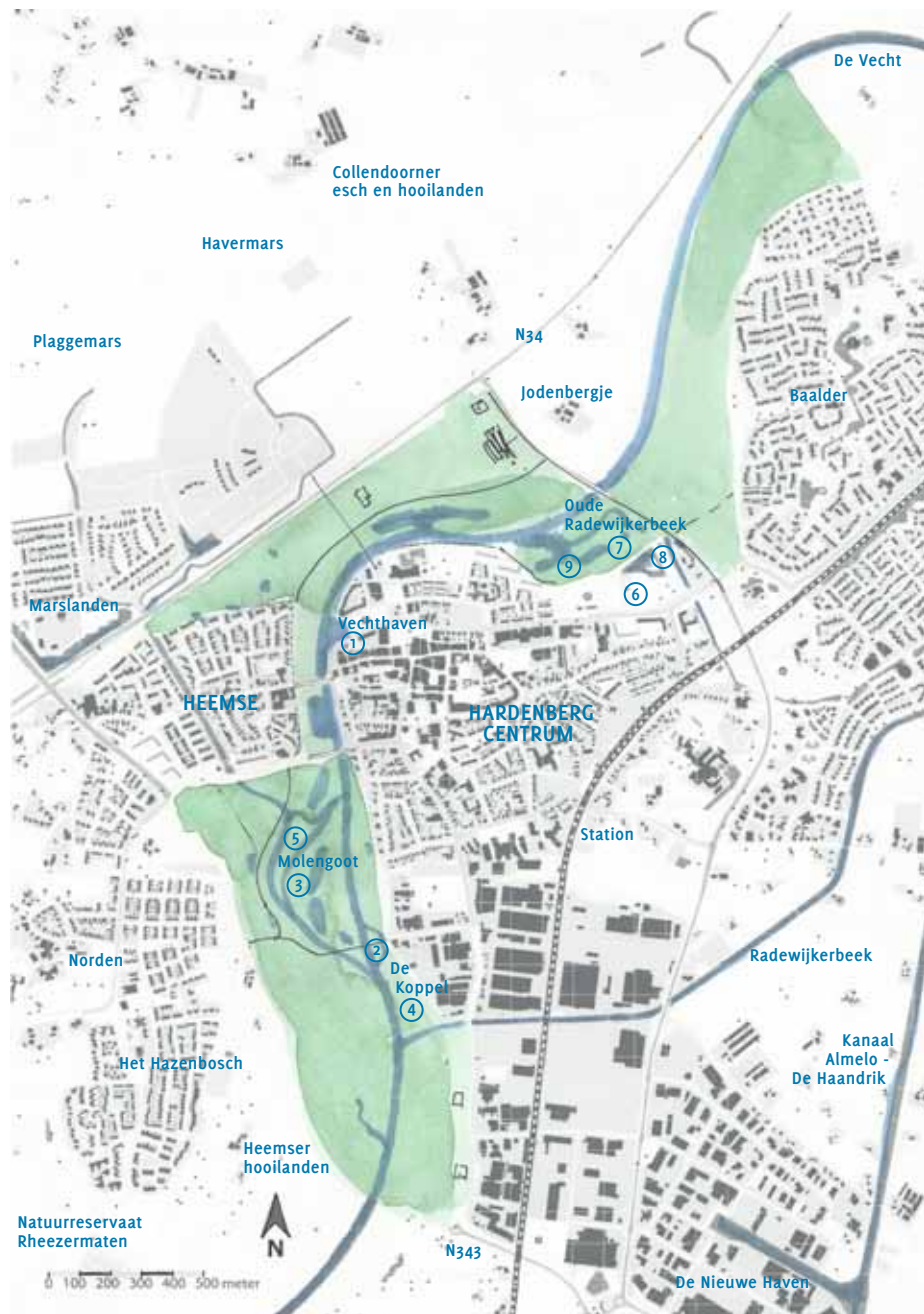
In de plannen die nu ten uitvoer liggen wordt de natuurlijkheid van het riviersysteem benut en worden afgesneden meanders weer in de loop van de rivier opgenomen. Daarbij worden delen van het oorspronkelijke half-natuurlijke landschap hersteld. Grote aandacht is er ook voor de recreatieve ontsluiting en de beleving van het gebied.

Waar de Vecht nog niet zo lang geleden vooral werd beschouwd als een veroorzaker van overlast, zien we de rivier nu als onlosmakelijk en belangrijk onderdeel van een bijzonder landschap. De rivier, haar functies en haar specifieke flora en fauna vormen niet alleen een beeldbepalend element, maar geven het landschap en de stedelijke gebieden een heel specifiek karakter en dynamiek.

Die omslag in het denken over waterbeheer en veiligheid maakt dat er een nieuwe economische rol voor de rivier kan ontstaan. In de eerste plaats als besparend en duurzaam element, maar niet in het minst ook dat van recreatief hoogtepunt. De mogelijkheid om te wandelen, fietsen, zwemmen, varen, vissen en ontspannen in het algemeen, in een karakteristiek Overijssels landschap dat haast verloren was gewaand.

Tot voor kort werd de Vecht zoveel mogelijk in een stenen bedding gedwongen en legde volledig beheerst de kortste weg af van de Duitse grens naar het IJsselmeer. In de huidige plannen wordt het dalen en stijgen van de waterspiegel heel bewust ingezet. De veranderlijkheid van de rivier versterkt zo de identiteit van het gebied. Daarbij is het van belang de verbindingen tussen stad en landschap met daarin de rivier, zorgvuldig te (her)bezien en verder te ontwikkelen. Al die zaken vallen samen met het plan het Vechtdal binnen de stadsgrenzen van Hardenberg in te richten als een landschapspark, Het Vechtpark. De dynamiek van de Vecht kan zo een wezenlijke meerwaarde vormen in economisch, cultureel, maatschappelijk en landschappelijk opzicht.

Vechtpark gemeente Hardenberg

HET VECHTPARK

Het realiseren van de plannen voor het Vechtpark door de gemeente Hardenberg en het Waterschap Velt en Vecht vordert inmiddels gestaag. De opgave waarvoor men zich de afgelopen jaren gesteld zag, was enerzijds het ontwikkelen van een half-natuurlijke Vecht en oevers, en anderzijds het aanpassen van de stedenbouwkundige structuur van de stad. Het Vechtpark geeft niet alleen ruimte aan de rivier, maar geeft tevens vorm aan het stedelijk front. De reconstructie van het centrum van Hardenberg en het versterken van de verbindingen over de Vecht met nieuwe en bestaande wijken maken daarom deel uit van deze ingrijpende transformatie. In 2009 werd het eerste project opgeleverd dat onderdeel uitmaakt van de Vechtparkplannen, de Vechthaven (1).

En ten tijde van het verschijnen van deze publicatie wordt gebouwd aan een sluis bij de stuw van Hardenberg (2) en vinden er grondwerken plaats rond de monding van de Molengoot (3) en het terrein bij de Koppel, De Koppeltuyn (4). De oevers van de Vecht worden verflauwd. Het winterbed wordt vergroot en op diverse plaatsen verlaagd. Voorbij de brug bij de Europaweg wordt een nevengeul gegraven die uitmondt in de Molengoot. Een kano- en een vispassage worden aangelegd (5). Tussen de nieuwe nevengeul en de Vecht ontstaat een gebied met graslanden, riet en open water in de vorm van poelen. Het door het graven van de geul ontstane eiland zal een veilige plaats bieden aan verschillende diersoorten, waaronder grazers, vogels en amfibieën. Aan de overzijde worden wandel- en fietspaden door het gebied aangelegd. Door de bestaande en de nieuwe voetgangersbruggen over de Molengoot en de kano-passagie is het gebied rondom ontsloten en kan het worden doorkruist over verharde en onverharde wandelpaden.

Eerder al werd het gebied aan de noordzijde van Hardenberg heringericht. Bij extreme hoge waterstanden op de Vecht kan het naastgelegen park Kruserbrink (6) worden gebruikt om het regenwater uit de stad tijdelijk op te vangen.

Entree vanuit de stad, nabij de Prinses Amaliabrug

Stedelijk decor

Rond de voormalige monding van de Oude Radewijkerbeek (7) is een gebied ontstaan met ruimte voor water en natuur. Met de herinrichting is ook de loop van de Oude Radewijkerbeek verlegd; het beekwater kan via de nieuwe loop, vanaf het gemaal Baalder (8), worden afgevoerd naar de Vecht. In het gebied zijn overgangen van natte naar vochtige tot matig droge terreingedeelten gemaakt, zoals oeverzones en zandplaten. Vanaf de wandelpromenade en het onverharde pad is er zicht op open water, moeras, grasland en moerasbos met zijn bijzondere flora en fauna. Een kijkscherp (9), vormgegeven als een karakteristiek Vechtdal-element, geeft de mogelijkheid vogels in dit gebied te kunnen bespieden.

Hoewel het Vechtpark sterke landschappelijke aspecten heeft, kunnen deze niet concurreren met het natuurlijke landschap direct buiten Hardenberg, stroomaf- en stroomopwaarts. Tenslotte is de stad vanuit het park altijd zichtbaar, aan beide zijden van de Vecht. Dat gegeven werd bepalend voor de latere uitgangspunten voor het ontwerp van de inrichting; naast de beleving van het landschap vanuit het park, is het van belang om het beeld vanuit de stad op het park sterk te maken. Het huidige 'park' is grotendeels stedelijk gebied – een stedelijke notie van natuur – maar kan daardoor wel het portaal voor het omliggende landschap worden. In gecomprimeerde vorm biedt het park dan een voorproefje van wat in het verder liggende landschap, buiten het park, in overvloed te vinden is: de vergezichten, de ongerepte natuur, de stilte, de leegte. In het park zelf vinden we zo eerder de reflectie van de dynamiek van de stad, de levendigheid, de spelende kinderen, het plezier van het bij elkaar komen, het vermakelijk spelen en de waterpret. En dat alles in een natuurlijke, gezonde en veilige omgeving.

EEN AGRARISCH PARK

Verkoop (streek)producten

EEN AGRARISCH PARK

Veerooster (Schotse hooglanders begrazen de uiterwaard)

Ontwikkeling producten (Vechtpark-pootaardappelen), boerenbedrijf Fa. Plas is gevestigd in het park

Over de inrichting van het Vechtpark

Koeien drinken uit de rivier, kenmerkend beeld langs de Vecht

Het Vechtpark

Hardenberg De Brink, aanbrug

Oever Hardenberg zijde Heemse

Monding Oude Radewijkerbeek, Prins Willem-Alexanderbrug

Kuifeend en grutto's

Materiaalgebruik, beton en zetstenen

Materiaalgebruik, staal, metselwerk en natuursteen

STAALKAARTEN VOOR HET VECHTPARK

VECHTPARK EN BEELDEND KUNST

Met de ontwikkeling van het Vechtpark nodigde de Gemeente Hardenberg en het Waterschap Vecht en Velt, naast landschapsarchitecten ook kunstenaars uit om na te denken over de inrichting en het gebruik van het gebied. Buiten de heel praktische aspecten die het waterbeheer betreffen en de implicaties daarvan op de inrichting en de vormgeving het landschap, kunnen kunstenaars tenslotte de meer specifieke kwaliteiten van de omgeving verhelderen of benadrukken. Onder regie van de kunstenaar Jeroen van Westen en in nauwe samenwerking met het projectteam Vechtpark is het gebied door een selecte groep kunstenaars verkend en geanalyseerd. Op basis daarvan zijn voorstellen voor het inzetten van de kunsten in het Vechtpark geformuleerd. Enkele plannen zijn in een later stadium verder uitgewerkt.

Een voorbeeld mag deze publicatie zijn. Atelier Veldwerk (gevormd door de kunstenaars Rudy Luijters en Onno Dirker) werd betrokken bij de ontwikkeling van de uitgangspunten voor de inrichtingselementen van het Vechtpark. Na onderzoek werd voorgesteld om een ‘goede-voorbeeldenboek’ te maken van culturele en landschappelijke elementen in de regio, dat als grondlegger zou kunnen dienen voor de ontwerpen van alle denkbare zaken in het Vechtpark. Grondig onderzoek, analyse en de optekening daarvan is een belangrijk aspect van het werk van Atelier Veldwerk. Het was voor de kunstenaars dan ook een heel dankbare opgave een inventarisatie van het (cultuur)landschap van het Vechtdal te kunnen maken. Van kades, steigers, bruggen en relingen tot een vogelkijkscherm, veldhekken en een specifieke flora, heel veel verschillende elementen zijn in kaarten samengevat in de bundel “Staalkaarten voor het Vechtpark”. In 2012 opgeleverd wordt de bundel daadwerkelijk door verschillende betrokkenen ter hand genomen bij de ontwikkeling van het park; als referentie, inspiratie of richtlijn bij de diverse ontwerp-opgaven.

Het leek de opdrachtgever zinvol om ook een breder publiek vrijelijk inzicht te kunnen geven in de beweegredenen en argumenten die ten grondslag liggen aan de vormgeving van het park. Dit boekje komt aan die wens tegemoet. Feitelijk vormt deze publicatie de brede achtergrond van de staalkaarten in algemene zin: de geschiedenis van het Vechtdal en de beleving en duiding van elementen daarbinnen. De bundel zelf, 'Staalkaarten voor het Vechtpark', behandelt de elementen per onderdeel in detail en kan geraadpleegd worden via www.vechtparkhardenberg.nl.

INHOUDELIJKE ACHTERGRONDEN VAN HET VECHTPARK

Het Vechtpark behoeft een functionele inrichting die vraagt om een dienstbare en terughoudende mentaliteit van de ontwerpers. Hoewel we hebben vastgesteld dat de inrichtingselementen het karakter van een park zouden moeten benadrukken, moet een al te nadrukkelijke 'présence' vermeden worden. Dit om de belangrijke schakelfunctie tussen stad en landschap te behouden (tussen typisch stadspark en natuurlijk landschap in). Daarnaast denken we dat het van belang is om tot een evenwichtige en herkenbare inrichting te komen, die in een nadrukkelijke verhouding staat tot het bestaande karakter van het Vechtdal en daarmee de identiteit daarvan aanneemt en versterkt. Zo vormt de Vecht het verbindend element in alle opzichten en wordt het Vechtpark geen exotische kraal aan een snoer van Overijsselse parels. Daarom ook is het belangrijk samenhang te brengen in die waaier van elementen met heel verschillende functies. Die samenhang kan bestaan uit bijvoorbeeld de mate van afwerking, uit de keuze van materiaal, van detaillering. De algemene kwaliteit moet hoog zijn. Niet in de zin van bijzonder in vormgeving, maar met name als robuust en duurzaam.

De afzonderlijke inrichtingselementen moeten beschouwd kunnen worden als onderdelen uit een collectie. Mettertijd ontstaat zo een uitgebreide en samenhangende verzameling. Inspiratie en uitgangspunt voor alle ontwerpen vormt de al aanwezige kwaliteit en identiteit. Er wordt derhalve aansluiting gezocht bij bestaande beeldlagen; er wordt geen nieuwe laag toegevoegd. Constructie, materiaal- en kleurgebruik worden in overeenstemming gebracht met die uit de omgeving, waardoor een coherente structuur kan ontstaan. Waar mogelijk krijgen praktische elementen meerdere functies. Een keerwand kan tevens een zitbank zijn. Een veldhek een klimrek voor kinderen.

Een essentieel uitgangspunt voor de ontwerper is het feit dat Vechtpark daadwerkelijk een park is: een door de mens aangelegd groen gebied met een hoofdzakelijk recreatieve functie. Met een overzichtelijke structuur en helder gedefinieerde onderdelen. Waarin gelegenheid is tot wandelen, spelen, sporten, lezen en simpelweg verpozen. Waar geen sprake is van gemotoriseerd verkeer en waar een zekere stilte heerst. Kortom, een park en geen 'wilde natuur', hoewel er binnen het park 'natuurlijke' onderdelen te vinden zijn. Dat alles heeft met name gevolgen voor het faciliteren van het verschillend gebruik. Patronen kennen binnen dit park een andere schaal of verhouding. Er is een verdichting van inrichtingselementen, bruggen liggen soms heel dicht bij elkaar. De opgave bestaat eruit om het landschap, de elementen en de ordening herkenbaar en vanzelfsprekend te maken. Tekst en uitleg, informatie of gebods- en verbodsborden zouden zoveel mogelijk overbodig moeten zijn of alleen zichtbaar aan de randen van het park. Men herkent de verschillende onderdelen en hun gebruik als zodanig, het park wordt ervaren als bekend terrein.

Dwarsverbanden door het park, verkeer op de Prins Bernardbrug

Uiterwaard tussen de Europaweg (Prins Bernardbrug) en De Brink

De drieledigheid van het park: landelijk, stedelijk, natuurlijk betekent niet afzonderlijke ontwerpen per eenheid, maar accenten per onderdeel. Samenvoegingen en versterking. Een park leent zich bij uitstek voor een concentratie van functies (spelen, varen, vissen), in tegenstelling tot het omliggend landschap (waar de wandelaar of visser zoveel mogelijk alleen wil zijn).

In verschillende opzichten vormt het park een overgang tussen stad en landschap – stedelijk, landelijk, natuurlijk. Waar in het omliggende landschap een teveel aan recreatieve dynamiek beter vermeden kan worden, is die binnen delen van het park juist zeer aantrekkelijk: spetterende en spelevarende kinderen, snelle kano's, een viswedstrijd, de rondvaartboot, het schutten van de sluizen, het stromen, dalen en stijgen van het water; hoe sterker al die activiteiten beleefd en gezien worden, hoe beter het park zijn rol vervult. Vandaar het belang van een duidelijke signatuur, die mede uitrukking krijgt door een familie van inrichtingselementen waarbij de functionele kunstwerken (bruggen, sluizen, vistrap etc.) als markeringen én als verblijfplaatsen functioneren.

Kijkscherm bij de monding Oude Radenwijkerbeek, gerealiseerd 2012

Waterkering, uitsparing om met planken tijdelijk een damwand op te trekken

Met een herwaardering voor de rivier (de natuurlijke of ecologische waarde) vindt ook een versterking van het ingenieurs-landschap plaats. Deze twee 'waarden' zijn in alle opzichten leidend voor de keuze van constructie en het materiaalgebruik, en bepalen daarmee in hoge mate de uiteindelijke vorm van het ontwerp. Die vorm is dan niet willekeurig. Er wordt steeds gekozen uit de meest praktische en logische oplossingen. (Dikwijls is dit ook vanuit economisch oogpunt de meest voordelige en duurzame optie). Waterbouwkundige werken vormen uitstekende voorbeelden en het bestaande rivierlandschap van de Overijsselse Vecht biedt in dit opzicht een scala aan modellen. Ook de oudere verkeersbruggen om en in het Vechtpark zijn in die zin goed. Niet lang geleden dacht men daar anders over. En toen is er gezocht naar een verbijzondering door middel van wat 'design' wordt genoemd. Maar het Vechtpark moet op eigen wijze en vanzelfsprekend weerstand bieden tegen de krachten van de natuur, het wassende water. Tegelijkertijd moet het toegang en ruimte bieden voor 'stedelijk gebruik' wat tevens een heel bepaalde andere weerstand in moet houden (vandalismebestendigheid). Die verschillende zaken moet het park kunnen verdragen zonder daarin volledig op te lossen. Het water én de stad mogen het park soms overspoelen, tijdelijk, om het daarna zonder schade weer vrij te geven. Dat moet de kracht van het park worden. En dat park eist dat ingrepen zich daarnaar zullen moeten schikken. De staalkaarten zullen daarbij van pas komen.

Bitterzoet (*Solanum dulcamara*)

Meidoorn (*Crataegus monogyna*)

FLORA EN FAUNA

Een belangrijk uitgangspunt voor alle inrichtingselementen voor het Vechtpark is de vanzelfsprekende worteling in bestaande structuren en beeldelementen. De beplanting is in die zin ook als een inrichtingselement te beschouwen; de (infra)structuur en indeling van het park kan voor een belangrijk deel gedefinieerd worden door middel van beplanting, maar ook het gebruik van de verschillende onderdelen, de begeleiding van paden, (vee)keringen kunnen met bomen, struiken of andersoortige beplantingen aangeduid worden.

Het vermijden van nieuwe beeldlagen heeft als logische consequentie het zo veel mogelijk bevorderen van spontane vegetatie op al die plaatsen waar geen specifieke functies gedefinieerd dienen te worden. Maar waar bijvoorbeeld afrasteringen nodig zijn (in verband met veiligheid, beschutting of het keren van grote grazers, valt te denken aan het gebruik van hagen. Ook het markeren van overgangen en bijzondere locaties zou door middel van beplantingen kunnen gebeuren. Entrees (poorten), oeververbindingen, kruisingen van paden zouden aangegeven kunnen worden door specifieke struiken, bosjes (clusters) of individuele exemplaren.

In het onderzoek voorafgaand aan het opstellen van de Staalkaarten voor het Vechtpark stoten we op een uitgave uit 1783 met landschapsbeschrijvingen en wandelingen met als vertrekpunt Heemse, direct aansluitend bij ons projectgebied. Het gaat om de dichtbundel “Heemse Hof-, Bosch- en Veldzang” van de vrouwelijke dichter Clara Feyoena van Raesfelt-van Sytzama. Dit volstrekt unieke document biedt een heel gedetailleerd beeld van zowel het gecultiveerde (tuin, akker, weide) als het natuurlijke landschap (bos, veld, vechtdal). Op grond hiervan kan een plantenlijst samengesteld worden die richting kan geven bij de genoemde toepassingen. Naast de bevordering van spontane (gebiedseigen) vegetatie-ontwikkeling is dat een instrument om tot een rijke maar samenhangende flora en fauna te komen.

ELEMENTEN - BRUGGEN VECHTPARK

Over de inrichting van het Vechtpark

ELEMENTEN - BRUGGEN VECHTDAL

Verzameling

MATERIAALGEBRUIK - BETON

Over de inrichting van het Vechtpark

MATERIAALGEBRUIK - BETON

Verzameling

MATERIAALGEBRUIK - STAAL

Over de inrichting van het Vechtpark

ELEMENT - RELINGWERK

Verzameling

*Braam**Braam**Bosbes**Beukenootje**Vlier**Vlier**Kamperfoelie**Meidoorn*

NAWOORD

Deze publicatie vormt feitelijk een uitgebreide toelichting op de eerder gemaakte “Staalkaarten voor het Vechtpark”. Atelier Veldwerk hoopt hiermee een breder publiek dan alleen de specialisten en direct betrokkenen te hebben kunnen informeren over de achtergronden van het parkontwerp. Maar meer nog hopen we hiermee indirect ons enthousiasme te hebben kunnen delen over het bijzondere en soms uitzonderlijke landschap rond de Vecht bij Hardenberg. Het instandhouden, herstellen, en op een zorgvuldige manier aanpassen en ontwikkelen van dit landschap door middel van de integratie van bestaande kwaliteiten en authenticiteit, eigentijdse inzichten en behoeftes is ons doel.

Atelier Veldwerk (Rudy Luijters, Onno Dirker)

COLOFON

Concept en samenstelling

Atelier Veldwerk (Rudy Luijters, Onno Dirker)

i.s.m. De Gemeente Hardenberg

Productie

Gemeente Hardenberg

Grafisch ontwerp

Bureau DEVET, Brussel

(David Ortiz)

Druk en afwerking

OLBO – intermediair in identiteit

Hardenberg

Met speciale dank aan

Jeroen van Westen, Alwin te Rietstap en Iwan Brinkhuis

Bronnen ondermeer

- *Lof der traagheid*, publicatie van Jeroen van Westen
- *Cultuurhistorische Atlas Van De Vecht*, 2011
Groenewoudt, Zomer, Brinkkemper, van Beek
- *Heemse, Hof-Bosch- en Veldzang*, 1784
dichtbundel Clara Feyoena van Raesfelt-van Sytzama
- Website gemeente Hardenberg | www.hardenberg.nl
- Website waterschap Velt en Vecht | www.veltenvecht.nl
- Website provincie Overijssel | www.overijssel.nl

© Atelier Veldwerk, 2013
www.atelierveldwerk.nl

